

Učiteljski Tovariš.

Glasi avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Vsebina: Gospod s Kamna. — Absurdum. — Klerikalizem in mi. — Zborovanja »Saveza hrv. učiteljskih društev«. — Dopisi. — Društveni vestnik. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služb. — Inserati. — Pripravniški tečaj v Idriji.

Gospod s Kamna.

I.

Vprašanje o regulaciji učiteljskih plač je danes predmet, ki razpravljajo o njem poklicani in nepoklicani ljudje. Za nas učitelje je to vprašanje vitalnega pomena. Ako ga kmalu ne rešijo tako, kakor je naša želja in kakor zahteva že neštevlnokrat citirani § 55., je neizogibno, da bodo začeli govoriti o nas: Bil je stan . . .

Nekateri bodo govorili tako z veseljem, t. j. tisti, ki so »zakoniti zastopniki ogromne večine našega ljudstva« — govorili bodo tako z veseljem zato, ker ne bo njih skritim in očitim nameram več na poti tolike kompaktne mase, ki jo tvori danes naše napredno učiteljstvo.

Gospod s Kamna bo med temi veselimi ljudmi, ako ostane dotlej zvest svojemu sedanjemu političnemu veroizpovedanju, kar pa ni popolnoma verjetno. Tudi »ona jara mladina, koja danes neomejeno gospoduje v »Učiteljskem Tovarišu« — nikakor ne na korist kranjskemu učiteljstvu« — ve, da se je gospod dvorni svetnik v p. Franc Šuklje že obilokrat prelevil, dokler ni oblekel črne spokorne kute ter postal sobojevnik onega dr. Šušteršiča, ki je — kar dokazuje zlasti shoda v Škofji Loki in v Cerknici — brez vsakega dvoma največji in najboljši prijatelj slovenskega učiteljstva in šolstva. Ta »jara mladina« ve, da bi ne kazalo nikdar in nikomur sklicevati se na značaj mogočnega gospoda s Kamna, kadar bi bilo treba z zgledi domačih mož ojačevati in ukoreninjati v mladini eno izmed najlepših čednosti — značajnosti! — Ta »jara mladina« ve, kako se izpreminjajo ljudje iz ozirov na lastno korist natančno v tistem trenutku, ko dozori sad in pade sam ob sebi, lep in uživanja vreden, v značajne roke gospodu s Kamna. Ta »jara mladina« ve še marsikaj, toda danes ji ni do tega, da bi oživljala spomine, ki bi le pomnožili spoštovanje do gospoda dvornega svetnika v p. Ta »jara mladina« pa tudi ve, da bi za nobeno ceno ne prodala svojega prepričanja, in četudi bi ga hoteli odkupiti z zlatimi gradovi, desetkrat večjimi od onega na Kamnu!

Toda kakor naj gre učitelju-trpinu pošten kos kruha, da ne omaga in ne preklinja nehvaležne domovine, tako gredo dvornemu svetniku odlikovanja in gradovi — zatorej ne očitamo nikomur ničesar. Vsakemu, kdor kaj ima, privoščimo, naj dolgo v miru in zadovoljstvu uživa darove prijazne sreče. Tako tudi gospodu s Kamna! Zanj in za ugled

slovenske politike bi bilo bolje, da se ni obudil v novo politiško življenje, nego da bi mirno počival na lovorih, ki so mu jih posipali na pot njegovi prejšnji prijatelji in čestilci.

Med temi poslednjimi — žal — ni bilo nikoli slovenskega učiteljstva.

Ako se še sedaj gospod s Kamna rad pobaha z obsežno splošno izomiko, koliko večji je bil njegov ponos, ko je stopal še v blesku svoje moči in slave tik ponižnega, stradajočega učiteljstva Gospod s Kamna tudi dobro ve, kdo je o neki priliki v deželnem zboru kranjskem imenoval ljubljansko učiteljsko — pribežališče grešnikov. In komur je vzor učitelja stari, sicer častiljivi pretepač Ivanetič, ta pač ne sme misliti, da se je kdaj in se bo klanjalo pred njim moderno izobraženo učiteljstvo, če izvzamemo ono redkovrstno četo, ki črpa navdušenje in znanost iz Jakličevega »Slovenskega Učitelja«.

Politiškim mrličem, ki jim pa še ni umrla želja po dobičkanosti aktivnosti, pride vsaka prilika prav, da se rehabilitujejo. In glejte! Slovenskim politiškim mrtvecem je namignila usoda, naj se poprimejo šolskega vprašanja, da se dvignejo iz prahu pozabnosti in napravijo svoje ime popularno in slavno!

V resnici: »Die Schule ist ein Politikum!« In ko so vrgli dr. Šušteršiča iz dunajskega parlamenta tako slovesno in imenitno, da ga je karikiralo celo strogo klerikalni, sicer pa skrajno umazani »Kikeriki!«, je porabil priliko, ko je bil govor o slovenskem vseučilišču, da je zbral svoje raztresene ude ter se usilil v ospredje slovenske delegacije, dasi je s tem pomaknil slovensko vseučiliško vprašanje daleč nazaj. — In ko ni mogel pozabljenega gospoda s Kamna obuditi v novo slavno življenje niti slavnostni govor pri otvoritvi »Kamniškega doma«, se je lotil v »Slovincu« po lastni izpovedi — težavnega vprašanja, tičočega se zopet — šolstva, oziroma učiteljskih plač.

Dvornemu svetniku v p., ponosnemu gospodu s Kamna, pristojna seveda najlepše, da brije norca iz naših prizadevanj in opravičenih, v zakonu, ki ga je sankcioniralo Njegovo Veličanstvo samo, utemeljenih zahtev. Toda nekaj nas tolaži: njegova mogočna roka ne prijemlje za ušesa samo nas, ki se zbiramo okolo »Učit. Tovariša«, temveč prijemlje za sladke tudi naše klerikalne tovariše, ki so bili z nami vred enih misli in enakih zahtev na znanem impozantnem učiteljskem shodu v Ljubljani dne 8. aprila 1903. Kako ga zahvalijo za to junaški Slomškarji, nam ostane najbrže večna

tajnost. Ali to je postranska stvar! Glavno je, da smo takrat ko smo tako jasno in odločno kot še nikoli prej zahtevali kruha, tečnega, poštenega kruha in plačila svojemu poštemu delu, upirajoč se na humaniteto in zakon, na izpričane uspehe svojih naporov, kažoč na silno, neznosno bedo, ki vlada zlasti po učiteljskih — liberalnih in klerikalnih — rodovinah, po mnenju gospoda dvornega svetnika grešili proti modri francoski prislovice: »Qui trop embrasse, mal étreint.« (Kdor preveč objema, slabo objame.) Gotovo! Toda ta prislovica velja samo za ljudskošolsko učiteljstvo. Profesor Šuklje je smel preveč objemati — zato je objel najprej deželnega in državnega poslanca ter končno dvornega svetnika. Priznati moramo, da niso bile njegove zahteve preskromne, takisto je treba verjeti vladno-liberalno-klerikalnemu spokorniku, da so naše zahteve pretirane. Saj zahteva trpin vedno preveč, kadar hoče kruha, da v težkih in dragih časih ne pocepa kot nema žival pod silo vedno rastočih bremen dela in odgovornosti.

Dolgoveznosti njegovih člankov, priobčenih v »Slovenca«, je prikladna druga francoska prislovica: »Qui bavarde beaucoup, dit peu.« (Kdor mnogo klepeče, pove malo.) S tem rekom odkritosrčnega Francoza smo sicer silno grešili proti dostojnosti, ki jo je preprosti učitelj dolžan nasproti dvornemu svetniku, zlasti še, če je ta dvorni svetnik obenem gospod na Kamnu. Vendar nam bodo čitatelji verjeli, da se z besedičenjem o uboštvi odvetnika na kmetih, ki govori o njem gospod s Kamna v III. »Slovenčevem« članku, ni posrečil dokaz o absolutni nemožnosti zmagovanja življenskih zahtev in potreb. Radi priznavamo, da je dobil Šukljjetov »politiški sotrudnik« s tem člankom zaslužen lekcijo za svoj brezmiseln nasvet, ki ga je v razočaranje vseh tistih, ki so imeli vero v »Katoliškem domu« dne 19. aprila t. l. Toda zaradi te predrznosti bo že dr. Šusteršič sam obračunal s svojim rivalom! —

Mi se hočemo danes poslužiti natančno Šukljjetovega primera, samo da vzamemo namesto odvetnika učitelja in namesto 5000 K čistega letnega dohodka — kakor je med nami v večini — 1200 K. Torej: Vzemimo n. pr. učitelja na kmetih, kateremu se je po njegovi pošteni davčni izpovedi prisodilo 1200 K čistega letnega dohodka. Niti on niti žena nimata zasebnega premoženja, z golim svojim zaslužkom mu je rediti večjo obitelj. Recimo, da ima vsega skupaj petero otrok, tri sinove in dve dekleti. Najstarejši sin naj poseti kako vseučilišče, ostala dvojica fantov naj pohaja srednjo šolo v glavnem mestu, in tudi izmed hčerá je ena že v toliko odrasla, da jo je oče dal na učiteljske. Eno deklico ima še doma, ona se šola na domači ljudski šoli. —

Ali imamo kakšnega takega odvetnika, nam ni znano.

Znano nam pa je, da imamo take učitelje. In sedaj nam naj pove gospod s Kamna, kako je tako življenje, in naj nam pove, ali ne živi bolje in brezskrbneje nego tak učitelj — dvornega svetnika Šukljeta pes, ako ima katerega na Kamnu?

Oče, ki ob takih dohodkih tako vzgaja svojo deco, je vreden občudovanja, in do besnosti ga mora razkačiti upokojenega državnega uradnika V. činovnega reda očitke, da je pretirana njegova zahteva, zahteva namreč, da se mu nakažejo prejemki XI.—IX. plačilne vrste!

Človek, ki ima take očitke na jeziku, ima kamen v prsih, četudi se sveti na njih še tako visoka odlika!

Morebiti je pa gospod s Kamna mnenja, da ni treba učitelju šolati svojih otrok. Saj smo tudi že čuli iz poslančevih ust, da ni treba, da bi bili vsi učiteljevi otroci gospodje, dosti je, če se izuče — za črevljarje!

Absurdum.

III.

Hude so besede, ki smo jih izrekli, a narekoval nam jih je naš obupni položaj. Molčali smo dolgo, trpeli in stradali — a nihče se ni zmenil za nas. Sedaj govorimo — med nami naj bo jasno, da nam nihče ne bo očital: »Poznali nismo vašega položaja niti vašega mnenja.«

Naše besede veljajo vsem onim, ki nam režejo kruh, pa nam ga ne dajo, naše besede veljajo tudi onim, ki nas nadzorujejo, ki pazijo kakor čuvaj na meji, da izvršimo vse, kar so ukazali na Dunaju ali v Ljubljani.

Rekli smo že, da se nihče ne zmeni za § 55, — in še enkrat vprašamo: Ali ni nikogar, nobene oblasti, ki bi prisilila merodajne faktorje, da izvedejo ta paragraf? — Zakaj nam pa vi ducate in ducate paragrafov vedno kličete v spomin in zahtevate strogo izvršitev? — Ali ni to po znanem receptu: sam piti vino, a drugim pa priporočati vodo. Od nas vse — od vas ničesar! Kadar prosimo in moledujemo za izboljšanje svojega uprav pasjega stanja, se izgovarjajo drug na drugega, naša ljuba učna uprava pa na vse, češ: »Ne da se nič storiti!« — Tako rešujejo naše prošnje!

Liberalci in klerikalci so med seboj v večnem boju — vlada jih gleda, mi pa trpimo. Naši pameti je popolnoma nerazumljivo, kako morejo »višji oziri« zahtevati, da trpi pomanjkanje ves stan; bolj umevno in bolj logično bi bilo, da bi »višji oziri« zahtevali, da učiteljstvo ne trpi pomanjkanja! Ali — src nimajo!

Rekli smo že, da ni še noben učni minister zahteval kredita za ljudske šole. Da se nikomur ne zgodi krivica, pristavljamo, da se doslej tudi nobeden naš poslanec te ali one stranke ni v parlamentu oglasil, zahtevajoč toliko in toliko odstotkov prispevkov v pokritje deželnih šolskih potrebščin. Po shodih pravijo: Dežela je ubožna, država naj prispeva, a na Dunaju o priliki debate o učnem etatu pa — molče. — Src nimajo! Gospodje poslanci vseh strank, kje ste takrat, kadar zahteva učna uprava svoj budget? Država je dolžna prispevati k deželnim stroškom, če jih ne zmore dežela. Uzurpirala si je na eni strani pravico najvišjega nadzorstva nad ljudskim šolstvom — na drugi strani pa? — Tu stojimo pred dejstvom, da ima eden same pravice, a nobenih dolžnosti. To bije vsaki morali v obraz! Kjer pravice — tam dolžnosti; a naša učna uprava teh nima, če nemara ne smatra svojih famoznih preosnov učnega reda kot dolžnost!

Mnogo nam sili še v pero, kar imamo nasloviti na visoko učno upravo, a za sedaj dovolj! Izjavljamo pa očitno, da so minuli časi, ko so klicali ljudje: »Kako sladko je umreti za domovino!«

Mi trdimo, da je slajše za domovino živeti — nego umreti! Ali ni tako, gospoda pri zeleni mizi, ki porabljate samo za fine smodke več, nego ima učitelj plače? Mi nočemo umreti, mi hočemo živeti, a živeti kakor ljudje ne kot psi!